

De mogelijkheden van Agnews General Strain Theory tot het verklaren van geslachts- en leeftijdsverschillen in Vlaamse jeugddelinquentie

HANNE OP DE BEECK*

ABSTRACT

In dit artikel wordt nagegaan in welke mate geslachts- en leeftijdstendensen in Vlaamse jeugddelinquentie verklaard kunnen worden aan de hand van Agnews General Strain Theory (GST). Op basis van de databank van het project 'Jongeren in Vlaanderen. Gemeten en Geteld' wordt vastgesteld dat jongens meer schoolstrain ervaren, terwijl meisjes vooral interpersoonlijke strain beleven. Voorts ervaren adolescenten meer strain dan pre-adolescenten. De vanuit GST vooropgestelde verwachting dat deze verschillen in strain een verklaring zouden bieden voor de verschillen in delinquent gedrag tussen deze groepen, wordt door de data echter niet ondersteund. Ook een tweede GST-assumptie met betrekking tot leeftijds- en geslachtsverschillen in delinquentie, die eruit bestaat dat jongens en adolescenten meer geneigd zijn een delinquente coping strategie toe te passen wanneer ze geconfronteerd worden met strain, wordt niet bevestigd door de data. Integendeel: de strain die voortvloeit uit ziekte, ongeval of overlijden van een geliefd persoon blijkt net bij meisjes sterker samen te hangen met delinquentie, terwijl problemen op school sterker gerelateerd zijn aan het delinquent gedrag van pre-adolescenten.

Kernwoorden: General Strain Theory – jeugddelinquentie – geslachtsverschillen – leeftijdsverschillen - aversie

INLEIDING

Net als de meeste strain theorieën stamt ook Agnews General Strain Theory (GST) (1992; 2006a; 2006b) initieel af van het gedachtegoed van Durkheim (1989; 1993) en Merton (1938; 1968). Binnen deze visie wordt er vanuit gegaan dat delinquent gedrag ontstaat als een reactie op druk. Durkheim en Merton schrijven in het ontstaan van deze druk een centrale rol toe aan de samenleving. Zo stelt Merton bijvoorbeeld dat sociale ongelijkheid het sommige individuen onmogelijk maakt om positief gewaardeerde doelen te bereiken. Hierdoor ontstaat in het individu een negatieve spanning, of *strain*, wat een motivatie creëert tot het inzetten van illegale middelen in het nastreven van deze doelen.

Hoewel Agnews theorie ontegenzegglijk in de strain traditie gekaderd kan worden, neemt hij definitief afstand van deze structurele invalshoek. Hij richt zich tot de directe omgeving van het individu als voornaamste bron van strain en definieert drie speci-

* Doctoraatsstudent, Leuven Instituut voor Criminologie (LINC).

fieke vormen van strain, namelijk (1) het niet in staat zijn positief gewaardeerde doelen te bereiken, (2) het geconfronteerd worden met negatieve stimuli en (3) het verdwijnen van positieve stimuli (Agnew, 1992). Deze zullen in het individu een negatieve emotionele toestand uitlokken. In GST wordt hierbij vooral de emotie woede belicht, maar ook gevoelens van angst, schaamte, verdriet, enz. kunnen voorkomen. Deze negatieve emotionele toestand veroorzaakt een interne druk in het individu, waardoor de behoefte aan een corrigerende actie zich opdringt. Delinquentie is dan één van de mogelijke opties (Agnew, 1992).

Zo kan een delict gepleegd worden om een strain te doen stoppen, om zichzelf van een strain te verwijderen of, als dit niet mogelijk is, op zijn minst vergelding te zoeken voor wat men werd aangedaan. Ook kan een delict specifiek in functie staan van het verminderen van de negatieve emoties die uit de strain voortkomen. In dit laatste geval wordt in GST vooral aandacht besteed aan druggebruik en het overmatig consumeren van alcohol, met het oog op het 'verdoven' van negatieve emoties. In GST wordt delinquentie dus bij uitstek geconceptualiseerd als een coping strategie, of een manier waarop het individu het hoofd tracht te bieden aan de tegenslagen waarmee hij/zij geconfronteerd wordt.

In zijn theorie besteedt Agnew (2006a) bijzonder veel aandacht aan het expliciteren van mechanismen waarlangs strain tot delinquentie leidt. Hiertoe haalt hij voornamelijk inspiratie uit andere theorieën van delinquentie: Agnew toont zich een groot voorstander en uitvoerder van theoretische integratie. Enerzijds kijkt hij hierbij naar zelfcontroletheorieën. Zo stelt hij ondermeer dat individuen met een lage zelfcontrole eerder geneigd zullen zijn een delinquente coping strategie toe te passen, omdat zij over minder zelfbeheersing beschikken waardoor ze impulsiever reageren (Agnew, 2006a). Anderzijds heeft hij aandacht voor andere microsociale delinquentiemechanismen, zo hecht hij bijvoorbeeld veel belang aan de sociale bindingen en aan de sociale leergeschiedenis van het individu. Met betrekking tot jongeren stelt hij onder andere dat individuen die een minder hechte band hebben met hun ouders, die weinig belang hechten aan het schoolgebeuren en/of die vaak optrekken met delinquente leeftijdsgenoten, gemakkelijker een delinquente coping strategie zullen hanteren. Dit omdat ze minder te verliezen hebben, of omdat deze coping strategie hen door hun vrienden gemodelleerd werd (Agnew, 2006a, 2006b). Ook met situationele aspecten houdt Agnew rekening. In navolging van Osgood, Wilson, O' Malley, Bachman & Johnston (1996) stelt hij dat jongeren wiens dagdagelijkse routines hen vaker in criminogene situaties brengen – jongeren die bijvoorbeeld vaker op ongesuperviseerde plaatsen rondhangen – en die zich dus vaker in de gelegenheid vinden tot het plegen van een delict, gemakkelijker een delinquente coping strategie zullen toepassen. Immers, een delinquente coping strategie wordt volgens Agnew des te aantrekkelijker wanneer de kosten ervan als laag, en de baten als hoog ingeschat worden. In deze beoordeling spelen ook situationele factoren onvermijdelijk een rol (Agnew, 2006a).

Bovendien kan het chronisch ervaren van strain deze achterliggende mechanismen ook in gang zetten of versterken. Zo suggereert Agnew (2006a; 2006b) bijvoorbeeld dat jongeren die langdurig familiale strain ervaren niet alleen een minder sterke band met hun ouders zullen ontwikkelen, maar ook hun thuissituatie zo veel mogelijk zullen proberen te vermijden. Hierdoor hebben deze jongeren 'minder te verliezen' bij delinquent gedrag en brengen ze hun vrije tijd vaker op ongesuperviseerde plaatsen door, wat de

kans op delinquentie vergroot. In dit geval heeft de ervaring van strain geen rechtstreekse impact op delinquentie, maar fungeert het als een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquent gedrag.

Hoewel de ervaring van strain volgens Agnew een noodzakelijke factor is in de verklaring van delinquent gedrag, spelen iemands sociale leergeschiedenis, sociale banden en dagdagelijkse routines dus ook een belangrijke rol. Dit betekent niet dat de theorie niet getoetst kan worden zonder al deze mechanismen in overweging te nemen. De idee dat elk delict initieel door strain veroorzaakt wordt (direct dan wel indirect), impliceert immers dat zich altijd strain moet voordoen alvorens een delict kan plaatsvinden. Verschillende onderzoekers vonden bijgevolg ook een correlatie tussen strain en delinquentie zonder met deze mechanismen rekening te houden (zie bijvoorbeeld Agnew, Matthews, Bucher, Welcher & Keyes, 2008; De Coster, 2005; Dornfeld & Kruttschnitt, 1992; Ellwanger, 2007; Hoffmann & Cerbone, 1999; Johnson & Kercher, 2007; Kim, Conger, Elder & Lorenz, 2003; Sharp, Terling-Watt, Atkins, Gilliam & Sanders, 2001; Wallace, Patchin & May, 2005).

Omwille van de brede conceptualisering van 'strain' is Agnews versie van de theorie veel rijker en ruimer toepasbaar dan die van Merton en andere klassieke varianten (zoals bv. Cohen, 1955 en Cloward & Ohlin, 1960). Dit versterkt ondermeer de idee dat de theorie - zoals de naam reeds laat zien - een algemeen karakter heeft. De theorie wordt verondersteld toepasbaar te zijn op verschillende delinquentietypes, in verschillende culturen en zou ook een verklaring moeten kunnen bieden voor de voornaamste gekende *tendensen* in delinquentie. Hiermee staat ze haaks op meer specialistische opvattingen, waarin gesteld wordt dat het bestaan van verscheidene delinquentie- en dadertypes de ontwikkeling van afzonderlijke theoretische kaders noodzakelijk maakt (zie vb. Loeber & Stouthamer-Loeber, 1998; Moffitt, 1993; 1997). Daarom wordt in dit artikel het algemene karakter van GST nader onderzocht. Meer specifiek wordt getoetst of GST een verklaring kan bieden voor gekende patronen van sociale spreiding in delinquent gedrag, en of deze theorie daadwerkelijk in andere culturele contexten dan die waarin ze tot stand kwam (nl. Noord-Amerika) van toepassing is.¹

GESLACHTS- EN LEEFTIJDVERSCHILLEN IN DELINQUENTIE

Het algemene karakter van GST impliceert dat gekende patronen van sociale spreiding in delinquentie binnen deze theorie verklaard kunnen worden. In dit licht werkten Agnew (1997; 2003) en Broidy & Agnew (1997) vanuit een GST perspectief hypothesen uit om te verklaren waarom jongens meer delinquentie plegen dan meisjes en waarom er zich tijdens de adolescentie een 'piek' in delinquent gedrag voordoet. Deze hypothesen kunnen ruwweg in twee categorieën ondergebracht worden, nl. (1) jongens/adolescenten hebben een andere ervaring van strain en (2) jongens/adolescenten verschillen in de coping strategie die ze kiezen (Broidy & Agnew, 1997; Agnew, 1997; Agnew, 2003). De betekenis van deze hypothesen en de stand van zaken met betrekking tot empirisch onderzoek ernaar, wordt hier kort toegelicht.

¹ Binnen deze redenering kan ook de mate waarin een GST-verklaring opgaat voor verschillende delinquentietypes getoetst worden. Dit zou echter te ver leiden, bovendien wordt deze kwestie reeds in een ander artikel verder uitgewerkt (in voorbereiding).

Geslacht

Dat jongens meer delinquentie plegen dan meisjes, is een vaststelling die in vele criminologische onderzoeken naar voor komt (o.m. Goedseels, Vettenburg & Walgrave, 2000a; Junger-Tas, Steketee & Moll, 2008, Landsheer, Oud & Van Dijkum, 2008). Minder verschil bestaat in de *delictpatronen* die zich onder jongens en meisjes manifesteren. Zware vormen van antisociaal gedrag komen in beide geslachtsgroepen het minst vaak voor. Lichte feiten en zogenaamde 'statusdelicten' worden zowel door jongens als meisjes het vaakst gepleegd (Giordano & Rockwell, 2000). Ook kunnen zowel mannelijke als vrouwelijke delinquenten gevonden worden die persisterend in zeer zware vormen van criminaliteit betrokken zijn. Niettemin zijn vrouwelijke plegers veel minder talrijk dan mannelijke plegers (Giordano & Rockwell, 2000). Om deze tendens te verklaren, wordt vanuit GST vooropgesteld dat jongens en meisjes verschillen in de ervaring van strain, en dat jongens sneller voor een delinquente coping strategie opteren wanneer zij geconfronteerd worden met strain (Broidy & Agnew, 1997).

In de ontwikkeling van deze assumpties werd vooral beroep gedaan op de idee van verschillende socialisatiepatronen.² Zo zouden meisjes veel belang hechten aan affectie van anderen, soms last hebben van verlatingsangst, zich vaak eenzaam en/of hulpeloos voelen en een intens verlangen naar emotionele intimiteit ervaren. Doordat ze een sterke nadruk leggen op het relationele, hebben ze moeilijkheden om hun woede of andere negatieve emoties te uiten - ze willen immers niet riskeren dat hun relaties hierdoor ondermijnd zouden worden - waardoor deze vaak geïnternaliseerd worden. Jongens daarentegen zouden zich terughoudender opstellen ten aanzien van intieme relaties omdat deze voor hen vaak een bron van negatieve evaluatie en kritiek zijn. Stress en negatieve emoties monden bij hen doorgaans uit in agressiviteit en woede, wat voor hen een manier is om persoonlijke macht te bewaren en kritiek te bestrijden (Leadbeater, Blatt & Quinlan, 1995). De hypothesen die Broidy & Agnew (1997) ontwikkelden om geslachtsverschillen in delinquentie te verklaren, zijn grotendeels op dit idee gestoeld.

Jongens en meisjes verschillen in de ervaring van strain

Binnen de idee dat jongens en meisjes verschillen in de ervaring van strain, werden nog eens twee mogelijke hypothesen uitgewerkt: (1) jongens ervaren méér strain dan meisjes en (2) jongens ervaren kwalitatief verschillende strain, nl. strain die gemakkelijker aangepakt kan worden door middel van delinquent gedrag. De idee dat jongens meer strain zouden ervaren dan meisjes, wordt door de empirie niet bevestigd (overzicht in Broidy & Agnew, 1997, maar zie ook Hoffmann & Su, 1997; Mazerolle, 1998; Piquero & Sealock, 2004). Wat de tweede hypothese betreft, werden wel reeds enige indicaties gevonden. Zo zouden jongens vaker rapporteren hun doelen niet te kunnen bereiken, terwijl meisjes eerder negatieve gebeurtenissen, conflicten met ouders en relationele problemen ervaren (Daigle, Cullen & Wright, 2007). In dezelfde lijn werd

2 GST is in wezen een sociologische theorie. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vooral gekeken wordt naar differentiërende socialisatiepatronen, hoewel aangeboren verschillen tussen jongens en meisjes hier ook een rol zouden kunnen spelen. Op het nature-nurture debat – waarin bediscussieerd wordt of gender-identiteit resulteert uit aangeboren dan wel aangeleerde eigenschappen – wordt hier echter niet verder ingegaan.

door De Coster (2005) vastgesteld dat jongens meer 'agency' strain³ en meisjes meer interpersoonlijke strain ervaren. Zij constateerde bovendien dat meisjes ook *gevoeliger* zijn voor relationele strain, terwijl jongens ontvankelijker zijn voor slachtofferschap en het niet kunnen bereiken van hun doelen. Een uitzondering betrof familiale strain: jongens en meisjes bleken hier even gevoelig voor te zijn (De Coster, 2005).

Doch, evenveel onderzoeken contesteren deze hypothese. Miller (2000) onderzocht geslachtsverschillen in overvallen vanuit een feministisch perspectief. Ze stelde vast dat vrouwen minder vaak overvallen plegen en een andere modus operandi hanteren dan mannen, maar dat de motivatie tot het plegen van een overval zowel voor mannen als voor vrouwen teruggebracht kan worden naar de constante deprivatie die de overvallers ervaren als gemarginaliseerde leden van een noodlijdende gemeenschap. Barons (2007) onderzoek toonde aan dat dakloze jongens en meisjes over het algemeen aan gelijkaardige strains blootgesteld worden. Beide onderzoeken hebben echter betrekking op een specifieke steekproef⁴, waardoor de resultaten niet naar een doorsnee populatie veralgemeend kunnen worden. Francis (2007), ten slotte, stelde in een representatieve adolescentensteekproef vast dat jongens weliswaar meer 'agency' strain ondervinden, maar dat meisjes niet noodzakelijk meer interpersoonlijke strain meemaken: beide types van strain bleken door meisjes even vaak gerapporteerd te worden. Het onderscheid blijkt dus geenszins eenduidig te zijn.

Jongens reageren eerder met delinquent gedrag op strain.

Voorts wordt in de GST literatuur beargumenteerd dat jongens gemakkelijker een delinquente coping strategie aanwenden wanneer ze strain ervaren. Enerzijds wordt hierbij vooropgesteld dat jongens een andere emotionele reactie op strain vertonen. Woede zou bij jongens vaker gepaard gaan met verontwaardiging – ze leggen de oorzaak van hun negatieve ervaringen buiten zichzelf - terwijl meisjes eerder zichzelf de schuld geven, waardoor hun woede vaker samengaat met schuldgevoelens, depressie en zelfverwijt. Hierdoor zouden jongens hun woede eerder externaliseren, wat de kans op delinquent gedrag vergroot, terwijl meisjes hun woede veeleer internaliseren (Brody & Hall, 2008; Broidy & Agnew, 1997).

Anderzijds wordt vooropgesteld dat jongens en meisjes verschillen in de - in dit artikel eerder aangehaalde - onderliggende mechanismen die de link tussen strain en delinquent gedrag beïnvloeden, waardoor jongens meer geneigd zijn een delinquente coping strategie toe te passen. Jongens bewegen zich bijvoorbeeld vaker in een grotere, meer hiërarchisch gestructureerde vriendenkring waarin conflicten op een directe manier opgelost worden (soms met gebruik van geweld). Meisjes daarentegen bewegen zich in kleinere vriendengroepjes, waarin conflicten eerder op indirecte wijze opgelost worden (bijvoorbeeld door het verspreiden van roddels). Op deze manier worden jongens eerder gesocialiseerd in externaliserende conflictoplossing, terwijl aan meisjes geleerd wordt op een internaliserende wijze met spanning om te gaan. Daarenboven vormt de potentie van delinquent gedrag tot het ontregelen van intieme relaties

3 Met 'agency' wordt verwezen naar de mogelijkheden waarover het individu beschikt om individuele keuzes te maken en acties te stellen. Dit concept hangt samen met gevoelens van controle, effectiviteit, vrijheid en autonomie (De Coster, 2005).

4 Baron onderzocht dakloze jongeren uit de Canadese stad Vancouver, Miller bevroeg plegers van (gewelddadige) overvallen.

specifiek voor meisjes - gezien zij meer belang hechten aan het instandhouden van zulke relaties - een barrière tot het stellen van delinquent gedrag (Broidy & Agnew, 1997; Hoffmann & Su, 1997; Piquero & Sealock, 2004; Simon & Nath, 2004). Tot slot kan vooropgesteld worden dat jongens zich vaker in de gelegenheid vinden tot het plegen van delinquentie, omdat hun routines hen vaker dan meisjes op criminogene plaatsen brengen (Goedseels, Vettenburg & Walgrave, 2000b; Riley, 1987). Hierdoor liggen de baten van delinquentie hoger en de kosten lager, waardoor een delinquente coping strategie voor hen aantrekkelijker is.

In lijn met deze inzichten stelde De Coster (2005) algemeen vast dat jongens effectief meer externaliserend reageren op strain, terwijl meisjes eerder andere oplossingen zoeken: ze reageren veeleer verbaal, zoeken steun bij anderen of belanden in een depressie. Mazerolle (1998) deed gelijkaardige vaststellingen, zij het enkel met betrekking tot geweld. Hij concludeerde dat mannen vaker dan vrouwen met geweld op strain reageren, maar dat deze verschillen zich niet voordoen met betrekking tot eigendomsdelinquentie. Toch kunnen ook een aantal studies teruggevonden worden die deze hypothese weerleggen. Zo vonden Dornfeld & Kruttschnitt (1992) en Hoffmann & Su (1997) hoegenaamd geen geslachtsverschillen in reactiepatronen, en stelden Morash & Moon (2007) zelfs vast dat sommige strains net sterker samenhangen met het delinquent gedrag van meisjes. Deze zeer uiteenlopende resultaten zijn opmerkelijk, maar kunnen mogelijk verklaard worden door verschillen in de gebruikte operationaliserings of de specificiteit van sommige van de steekproeven (Hoffmann & Su, 1997).⁵ De mate waarin deze hypothesen daadwerkelijk in staat zijn geslachtsverschillen in delinquentie te verklaren, blijft bijgevolg onduidelijk. Ze worden dan ook meegenomen in dit onderzoek.

Leeftijd

Delinquentie 'piekt' tijdens de adolescentie (Burssens, 2007; Goedseels, Vettenburg & Walgrave, 2000a; Junger-Tas, Steketee & Moll, 2008; Moffitt, 1993, 1997; Slot, 2004). Mits enkele variaties keert deze vaststelling steeds terug in criminologisch onderzoek, ongeacht de tijdsperiode of de plaats waar het onderzoek uitgevoerd werd. De trend is voor bijna alle delicttypes waarneembaar en wordt zowel bij jongens als meisjes geobserveerd (Moffitt, 1997). De meerderheid van de jongeren brengt het delinquent gedrag na de adolescentie geleidelijk aan tot een einde, voor hen hangt het inherent samen met de groei naar volwassenheid (Vettenburg, Walgrave & Van Welzenis, 2002). Binnen GST wordt deze tendens verklaard aan de hand van leeftijdsverschillen in strain. Adoles-

5 Zo voerden Morash & Moon (2007) hun onderzoek bijvoorbeeld uit bij Koreaanse jongeren, en hanteerden Hoffmann & Su (1997) een steekproef van jongeren waarvan minstens één van de ouders psychische problemen had. Dornfeld en Kruttschnitt (1992) schrijven het uitblijven van een significant verschil in hun onderzoek dan weer toe aan de zeer jonge leertijd van hun respondenten (ongeveer 10 jaar oud). Vertrekkende vanuit een socialisatieperspectief veronderstellen ze hierbij dat geslachtsverschillen zich mogelijk pas in de late adolescentie ontwikkelen. Voorts operationaliseerden De Coster (2005) en Hoffmann & Su (1997) de ervaring van strain als het meegemaakt hebben van stresserende gebeurtenissen, terwijl Mazerolle (1998) en Morash & Moon (2007) ook negatieve relaties met anderen in overweging namen. Dornfeld & Kruttschnitt (1997), ten slotte, focusten specifiek op het huwelijk van de ouders van de respondenten als bron van strain. Hierbij keken ze naar het al dan niet scheiden of overlijden van (een van de) ouders en de mate waarin de ouders van de respondent met elkaar ruzieden.

centen zouden, wegens de specifieke ontwikkelingsfase waarin ze zich bevinden, (1) meer strain ervaren en (2) gemakkelijker met delinquentie reageren op strain.

Adolescenten ervaren meer strain

In GST wordt gebouwd op de idee dat adolescenten extra gevoelig zouden zijn voor impulsen uit hun omgeving, en deze ook sneller als aversief zouden interpreteren. Voor een verklaring wordt verwezen naar de *cognitieve* en *biologisch-emotionele* ontwikkelingen die jongeren tijdens de adolescentie doormaken. Met betrekking tot cognitieve ontwikkelingen wordt vooropgesteld dat adolescenten zich meer dan kinderen bewust zijn van wat zich in hun omgeving afspeelt, maar tegelijkertijd nog niet in staat zijn deze gebeurtenissen in hun context te plaatsen (Agnew, 1997). Ze zijn, wegens de intense metamorfose die ze meemaken, voornamelijk met hun eigen persoon bezig, en betrekken wat er in hun omgeving gebeurt vooral op zichzelf (Agnew, 1997; Elkind, 1967; Olthof, 2004). Elkind (1967: 1029) noemt dit “adolescent egocentrism”. De cruciale oorzaak van dit egocentrisme bestaat volgens hem uit het vermogen dat de adolescent ontwikkelt tot het in overweging nemen van de ideeën en de leefwereld van anderen. Tezelfdertijd ontbreekt het de adolescent echter nog aan de capaciteit een duidelijk onderscheid te maken tussen wat anderen denken en wat hij/zij zelf denkt.

Ook biologische veranderingen dragen bij tot de temporeel verhoogde aversie die veel adolescenten ervaren. Vanuit dit perspectief worden directe effecten van gedragsactiverende hormonen vaak als de nummer één verklaring aangehaald (Doreleijers & Jansen, 2004; Steinberg, 2002).⁶ Bovendien doen zich tijdens de adolescentie doorgedreven veranderingen voor in de neurotransmitters dopamine en serotonine, die verantwoordelijk zijn voor emotionele stimuli in het limbische systeem van de hersenen. Deze veranderingen maken dat het individu een verhoogde gevoeligheid ervaart voor stress, maar tegelijkertijd minder ontvankelijk is voor beloning. Voorts is de prefrontale cortex (PFC), het deel van de hersenen dat verantwoordelijk is voor emotie-regulering, planning, zelfbeheersing en redenering, in de adolescentie nog niet volledig gerijpt. Ten slotte wordt tijdens de adolescentie ook de melatoninehuishouding⁷ omgegooid waardoor, naast slaperigheid overdag, stemmingsstoornissen en irritatie opgewekt kunnen worden (Doreleijers & Jansen, 2004; Steinberg, 2002). Het zou de conflicterende combinatie van een verhoging van gedragsactiverende hormonen, een nog niet volledig gerijpt PFC en de ontwikkelingen in neurotransmitters zijn, die zou kunnen verklaren waarom adolescenten meer geneigd zijn hun omgeving als aversief te ervaren (Spear, 2000; Walsh, 2000). Adolescenten zullen dan ook, wanneer ze met bepaalde stressoren geconfronteerd worden, sterkere emotionele reacties ervaren (Agnew, 1997; Agnew, 2003; Olthof, 2004).

6 Ondanks de onduidelijkheid over de daadwerkelijke impact hiervan. Bij jongens bestaat bijvoorbeeld wel een sterk verband tussen de aanzienlijke niveaustijging van het gedragsactiverend hormoon testosteron en agressief gedrag (Doreleijers & Jansen, 2004), maar gaat de afname van agressie tijdens de laat-adolescentie niet samen met een afname van het testosteron-niveau (Walsh, 2000).

7 Melatonine is een stof die het dag-nacht ritme regelt.

Adolescenten reageren gemakkelijker met delinquentie op strain

Voorts zouden adolescenten sneller teruggrijpen naar delinquente coping strategieën, aldus Brezina (2000) en Agnew (1997). Hun argument bestaat eruit dat adolescenten meer gefocust zijn op de 'korte-termijn'- gevolgen van hun gedrag, waardoor ze de negatieve gevolgen op lange termijn niet juist inschatten.⁸ Ook hebben adolescenten slechts een beperkte toegang tot legale coping strategieën. Zo is het voor hen bijvoorbeeld niet mogelijk een aversieve situatie te ontlopen door te verhuizen, van job te veranderen, enz. (Agnew, 1997; 2003). Tot slot leven adolescenten, meer dan kinderen en volwassenen, in een publieke wereld. Ze staan voortdurend in interactie met hun peers en zijn ook sterk geneigd ervaringen uit hun privéleven met vrienden te delen. Deze vrienden worden deelgenoot in de strain en zullen de adolescent aanmoedigen om niet te veel na te denken maar vooral meteen te reageren op de strain, wat de kans op delinquentie vergroot (Agnew, 1997; Francis, 2007).

Empirisch onderzoek naar de realiteitswaarde van deze hypothesen is tot op heden beperkt. Voor een aantal van de bestaande onderzoeken is een vergelijking tussen verschillende ontwikkelingsfasen gewoonweg niet mogelijk omdat ze betrekking hebben op een beperkte leeftijdsgroep, waarbij ofwel enkel kinderen (Dornfeld & Kruttschnitt, 1992; Moon, Blurton & McCluskey, 2008; Morash & Moon, 2007), ofwel enkel adolescenten (Agnew, Brezina, Wright & Cullen, 2002; Agnew & White, 1992; Aseltine, Gore & Gordon, 2000; Bao, Haas & Pi, 2007; Brezina, 1996; Daigle, Cullen & Wright, 2007; Eitle, 2002; Lee & Cohen, 2008; Maxwell, 2001), ofwel enkel volwassenen (Broidy, 2001; Burton, Cullen, Evans & Dunaway, 1994; Capowich, Mazerolle & Piquero, 2001; Jang & Johnson, 2003; Jang & Johnson, 2005; Mazerolle & Piquero, 1998; Ostrowsky & Messner, 2005; Rebellon, Piquero, Piquero & Thaxton, 2009; Sharp, Terling-Watt, Atkins, Gilliam & Sanders, 2001; Slocum, Simpson & Smith, 2005) onderzocht worden, waardoor vergelijking tussen verschillende ontwikkelingsfasen niet mogelijk is. Doch, ook in onderzoeken die op een bredere leeftijdsgroep gericht zijn, werden deze hypothesen vooralsnog niet getoetst. Daarom wordt ook de toepasbaarheid van GST in de verklaring van de 'delinquentiepiek' in de adolescentie in dit onderzoek nagegaan.

Toepasbaarheid over verschillende regio's heen

Agnew's General Strain Theory ontwikkelde zich, zoals vele van de sociaal-criminologische theorieën, binnen een Noord-Amerikaanse context. De meeste onderzoeken naar deze theorie zijn dan ook gebaseerd op steekproeven uit (een deel van) de Verenigde Staten. Daarnaast werden positieve bevindingen met betrekking tot GST gedaan in Zuid Korea (Morash & Moon, 2007), Canada (Baron, 2004, 2006, 2007; Hagan & McCarthy, 1992); China (Bao, Haas & Pi, 2004; 2007), Israël (Landau, 1998), de Filipijnen (Maxwell, 2001) en Italië (Froggio & Agnew, 2007; Froggio, Zamaro & Lori, 2009). Bij Vlaamse jongeren werd GST totnogtoe slechts één maal onderzocht. Van Houtte & Stevens (2008) gingen op zoek naar een verklaring voor de verhoogde delinquente activiteit van jongeren die les volgen in het beroepssecundair onderwijs (bso) en het technisch secundair onderwijs (tso) (in vergelijking met jongeren die les volgen in het algemeen

8 Er zijn echter empirische studies terug te vinden die deze veronderstelling tegenspreken (overzicht: Beyth-Marom, Austin, Fischhoff, Palmgren & Jacobs-Quadrel, 1993; Furby & Beyth-Marom, 1990).

secundair onderwijs (aso)). Zij stelden vast dat dit onderscheid veroorzaakt wordt door de sterke 'gevoelens van onbelangrijkheid' die jongeren uit het bso en tso zouden ervaren. Vanuit een GST perspectief redeneerden ze dat jongeren uit deze onderwijsvormen meer frustratie ervaren, waardoor zij meer delinquent gedrag stellen. Deze positieve bevindingen met betrekking tot GST in een *Vlaamse* jongerenpopulatie nodigen uit tot replicatie. Hierbij wordt specifiek toegespitst op delinquentieverschillen in leeftijd en geslacht.

HYPOTHESEN

Uit het beknopte literatuuroverzicht kwam naar voor dat Agnews General Strain Theory niet enkel van toepassing is in de Noord-Amerikaanse context waarin de theorie ontwikkeld werd, maar ook in andere culturen. In dit licht wordt in de eerste plaats vooropgesteld dat ook het delinquent gedrag van Vlaamse jongens en meisjes aan de ervaring van strain gelinkt kan worden. Voorts geeft Agnew aan dat gekende patronen van sociale spreiding in delinquent gedrag verklaard kunnen worden aan de hand van strain processen. Dit artikel zoomt specifiek in op de vaststelling dat jongens meer delinquentie plegen dan meisjes en dat delinquent gedrag een 'piek' kent tijdens de adolescentie. In de eerste plaats wordt nagegaan of jongens en adolescenten verschillen in de ervaring van strain. Hierbij worden de hypothesen getoetst dat jongens kwalitatief verschillende strain ervaren dan meisjes en dat adolescenten meer strain ervaren dan pre-adolescenten. Daarnaast wordt onderzocht of verschillen in de ervaring van strain een verklaring kunnen bieden voor geslachts- en leeftijdspatronen in delinquentie. Hiertoe wordt de hypothese gesteld dat zowel het verband tussen geslacht en delinquentie als het verband tussen leeftijd en delinquentie gemedieerd wordt door strain. Wanneer strainvariabelen in rekening gebracht worden, zal het effect van geslacht en leeftijd verminderen of zelfs verdwijnen. Tot slot wordt meer specifiek getoetst of jongens en adolescenten sneller met delinquentie op strain reageren dan meisjes en pre-adolescenten. In dit licht wordt vooropgesteld dat het verband tussen strain en delinquentie gemodereerd wordt door geslacht (het verband zal sterker zijn voor jongens) en dat het verband tussen strain en delinquentie gemodereerd wordt door leeftijd (het verband zal sterker zijn voor adolescenten).

METHODE

Data

Het databestand dat gebruikt wordt om de hypothesen te toetsen, kwam tot stand in het kader van het project 'Jongeren in Vlaanderen. Gemeten en Geteld' (JVGG) dat werd uitgevoerd onder leiding van De Witte, Hooge & Walgrave (2000).⁹ Data werden verzameld via een vragenlijst die door een steekproef van 4829 jongeren (49.4% jongens, 50.6% meisjes) uit 93 Vlaamse secundaire scholen werd ingevuld. De minimumleeftijd van de respondenten is 11 jaar, de maximumleeftijd 21 jaar, de gemiddelde leeftijd 14.8 jaar. Gezien de data op secundaire scholen verzameld werden, is 97.9% van de steekproef tussen 12 en 18 jaar oud. Ook impliceert dit dat zich in de groep van 18- tot 21-jari-

9 De volgende onderzoekers werkten mee aan dit project: J. Hooge, H. De Witte, W. Mertens, L. Walgrave, L. Decaluwe, L. Goossens, J. Vandoorne, L. Vandemeulebroecke, J. Van Damme, E. Goedseels, N. Vettenburg en D. Hutsebaut.

gen vooral zittenblijvers bevinden. Omdat dit de validiteit van de analyses in gevaar brengt ('zittenblijven' maakt immers deel uit van de strainvariabele die in deze analyses gebruikt zal worden, zie 'operationalisering van de concepten') worden enkel de jongeren van 11 tot en met 17 jaar in de analyses betrokken.

De steekproef stemt wat betreft de eigenschappen geslacht, onderwijsvorm, inrichtende macht en de combinatie 'schooljaar x onderwijsvorm' overeen met de beoogde populatie, en kan dan ook beschouwd worden als representatief voor de Vlaamse middelbare scholieren van die periode. De dataverzameling ving aan in het eerste semester van het schooljaar 1998-1999 en werd beëindigd in maart 1999 (Hooge, De Witte, Mertens & Walgrave, 2000).

Operationalisering van de concepten.

Delinquentie

Gezien dit artikel zich toespitst op jongeren, wordt een brede definitie van 'delinquentie' gehanteerd, waarbij ook statusdelinquentie¹⁰ in rekening gebracht wordt. Volgende feiten worden in de analyses betrokken: vandalisme, zwartrijden, diefstal, wapenbezit, van huis weglopen (en minstens 1 nacht wegblijven), druggebruik, drugverkoop en geweld.¹¹ Van deze feiten werd aan de respondenten gevraagd of ze dit in het afgelopen jaar al eens deden en zo ja, *hoe vaak* ze dit deden. Hierbij kregen ze de keuze tussen een score 1 (één enkele keer), 2 (af en toe) en 3 (regelmatig). Wie het feit niet pleegde, kreeg een score 0. Door het optellen van deze scores wordt een algemene delinquentieschaal gecreëerd, waarin zowel het aantal verschillende delictsvormen als de frequentie waarmee ze gepleegd werden, in rekening wordt gebracht (cfr. Weerman, 1998). Deze schaal heeft een Cronbach van .748.

Strain

In het bestaand onderzoek naar de GST hypothesen met betrekking tot geslachtsverschillen in delinquentie, wordt strain doorgaans gemeten door aan de respondenten een lijstje met 'levensgebeurtenissen' voor te leggen met de vraag aan te geven welke gebeurtenissen zij meemaakten (zie bijvoorbeeld: Broidy, 2001; Daigle, Cullen & Wright, 2007; De Coster, 2005; Dornfeld & Kruttschnitt, 1992; Hay, 2003; Hoffmann & Su, 1997; Mazerolle, 1998; Meadows, 2007). Hiermee gaat men voorbij aan het feit dat gebeurtenissen een zeer verschillende impact kunnen hebben op verschillende personen. In dit licht maakt Agnew (2001) een onderscheid tussen objectieve en subjectieve strain, waarbij objectieve strain staat voor gebeurtenissen die door de meeste personen als onaangenaam beschouwd worden, en subjectieve strain voor gebeurtenissen die als onaangenaam beschouwd worden door de persoon die ze daadwerkelijk beleeft. Volgens Agnew zou subjectieve strain een veel sterkere samenhang met delinquentie vertonen dan objectieve strain (Agnew, 2006a; zie ook Froggio & Agnew, 2007). In het creëren van de strainvariabele voor dit onderzoek kan de perceptie van de respondent wél

10 Statusdelicten zijn feiten die enkel verboden zijn voor minderjarigen, zoals bijvoorbeeld spijbelen, weglopen van huis, enz.

11 Voor meer informatie over de wijze waarop deze feiten bevraagd werden, zie Decaluwé, Goedseels, Hooge, Mertens & Vandoorne, 1999.

meegenomen worden, omdat in de vragenlijst van JVGG per (in het laatste jaar) meegemaakte stimulus aan de respondent gevraagd werd of hij/zij deze als erg, neutraal dan wel tof ervaarde. Hierdoor wordt het mogelijk enkel stimuli te selecteren die de respondent zelf 'erg' vond, en die dus daadwerkelijk als een strain-ervaring beleefd werden.

De stimuli die aan de respondenten voorgelegd werden, zijn de volgende; 'echtscheiding van vader en/of moeder', 'werkloosheid van vader en/of moeder', 'moeder werkt weer na een periode van huisvrouw zijn', 'hertrouwen of opnieuw samenwonen van vader en/of moeder', 'overmatig alcoholgebruik van vader en/of moeder', 'nieuwe broers en/of zussen in het gezin', 'overlijden van een dierbaar persoon', 'ziekte of ongeval van een dierbaar persoon', 'verliefd geworden', 'zwanger geworden (of lief zwanger geworden)', 'van school veranderd', 'zittenblijven op school' en 'problemen met studie-resultaten'. Om deze gebeurtenissen te reduceren tot werkbare variabelen, wordt een exploratieve factoranalyse (principal axis factoring, varimax rotatie) uitgevoerd, die de gebeurtenissen in de volgende factoren verdeelt: 'familie', 'school' en 'verlies' (factorladings in appendix).¹² Binnen deze dimensies worden de meegemaakte gebeurtenissen, de als erg bevonden gebeurtenissen en de als neutraal/tof ervaren gebeurtenissen afzonderlijk opgeteld en vervolgens - wegens de zeer scheve verdeling van deze variabelen - gedichotomiseerd. Op basis van de variabelen die hieruit ontstaan, worden geslachts- en leeftijdsverschillen in strain getoetst. Voor de delinquentie-analyses worden enkel de gebeurtenissen die de respondenten als 'erg' beschouwen, in rekening gebracht.

Gezien het hier om gebeurtenissen gaat waar meerdere jongeren wel eens mee geconfronteerd worden (Hooge, Decaluwé & Goossens, 2000), zijn deze zeer geschikt voor een analyse op een 'algemene' jongerensteekproef. Bovendien wordt 'strain' in bestaand empirisch onderzoek wel vaker geoperationaliseerd als 'dagdagelijkse beslommeringen', of kleinere gebeurtenissen die nochtans een sterke negatieve impact kunnen hebben op jongeren (zie bijvoorbeeld Agnew & White, 1992; Paternoster & Mazerolle, 1994; Ostrowsky & Messner, 2005). Voorts dient opgemerkt te worden dat een belangrijk theoretisch 'strain-domein', nl. strain in verband met de relatie tot leeftijdsgenoten, in deze operationalisering helaas buiten beschouwing blijft. Omdat populariteit bij leeftijdsgenoten en het behoren tot een vriendengroep specifiek voor adolescenten heel belangrijk is (Scholte & Engels, 2004), wordt getracht aan dit probleem tegemoet te komen door ook een somschaal 'eenzaamheid' in de analyses op te nemen, bij wijze van 'populariteits-strain'. Hoewel deze schaal niet werkelijk in welke mate de respondenten deel uitmaken van een vriendengroep, geeft ze wel een indicatie van het sociale contact dat de jongeren ervaren. De schaal bevat de volgende items: (1) ik voel me uitgesloten, (2) ik voel me geïsoleerd van de anderen, (3) ik voel me niet alleen, (4) ik heb het gevoel dat ik

12 Uit de factoranalyse kwam initieel ook nog een dimensie 'andere' naar voor, waaronder twee gebeurtenissen geplaatst werden nl. 'verliefd worden' en de gebeurtenis 'andere'. Aangezien 'verliefd worden', in vergelijking met de andere gebeurtenissen, door de meeste respondenten als een neutraal of tof evenement beschouwd werd (65,7%), valt dit niet echt onder de definitie van strain. Daarom werd besloten deze buiten beschouwing te laten. Dit had tot gevolg dat ook de gebeurtenis 'andere' ook niet mee in rekening gebracht kon worden, deze bleek immers op geen van de andere factoren te laden. Tot slot bleken twee van de gebeurtenissen, nl. 'nieuwe broers/zussen' en 'zwanger geworden of vriendin zwanger geworden' op geen enkele van de factoren te laden. Ook deze werden dan ook niet meegenomen in de analyses.

tot een groep van vrienden behoor, (5) ik heb het gevoel dat ik goed kan opschieten met de mensen in mijn omgeving, (6) ik kan gezelschap vinden, wanneer ik dat wil, (7) ik mis gezelschap, (8) ik voel me met niemand meer nauw verbonden.¹³ Deze schaal heeft één dimensie, een verklaarde variantie van 46.3% en een Cronbach van .81. De schaal wordt gestandaardiseerd alvorens ze in de analyse gebruikt wordt.

Leeftijd & geslacht

Zoals eerder vermeld (zie: 'data'), worden voor de analyses in dit artikel enkel de 11- tot 17- jarige respondenten betrokken. De 11- tot 13- jarigen, naar wie in de rest van dit artikel verwezen wordt als 'pre-adolescenten' (o) worden vergeleken met de 14- tot 17-jarigen, die in de rest van dit artikel 'adolescenten' genoemd worden (1). Daarnaast worden meisjes (o) vergeleken met jongens (1).

Analyse

Voor de analyses wordt gebruik gemaakt van het softwarepakket 'Statistical Package for the Social Sciences' (SPSS), versie 16.0. In de eerste plaats worden beschrijvende statistieken gepresenteerd die de prevalentie van delinquent gedrag in de steekproef weergeven. Vervolgens worden geslachts- en leeftijdsverschillen in de ervaring van strain nagegaan. Deze worden onderzocht via eenvoudige X- (voor familie, school en verlies strain) en t-toetsen (voor eenzaamheid). Tot slot worden een aantal analyses op de algemene delinquentiemaat uitgevoerd. Gezien de enquêtes op klasbasis afgenomen werden, werd eerst nagegaan of er m.b.t. delinquent gedrag intra classe correlatie bestaat tussen de respondenten (op basis van schoolnummer). Dit blijkt wel degelijk het geval te zijn: 11.1% van de variantie op de algemene delinquentiemaat blijkt op schoolniveau gelegen te zijn wat, in vergelijking met andere Vlaamse studies, vrij veel is (Pauwels, 2007; Vynckier & Pauwels, 2010). Daarom wordt voor clustering op schoolniveau gecontroleerd via de Generalized Estimating Equations procedure (GEE) (Hilbe, 2008). Aangezien de algemene delinquentiemaat een zeer scheve verdeling heeft, wordt ervoor geopteerd negatieve binomiaalregressies uit te voeren. Hierbij worden eerst leeftijd- en geslacht, daarna de strainvariabelen en daarna interactie-effecten bloksgewijs toegevoegd.

RESULTATEN

Geslachts- en leeftijdsverschillen in delinquentie en strain

Geslachts- en leeftijdsverschillen in delinquentie

Tabel 1 laat zien dat in het delinquent gedrag van de respondenten uit 'Jongeren in Vlaanderen. Gemeten en Geteld' significante verschillen naar leeftijd en geslacht bestaan. Jongens en adolescenten (14- tot 17- jarigen) plegen over het algemeen meer delinquentie dan meisjes en pre-adolescenten (11- tot 13- jarigen) (respectievelijk

13 Deze schaal is initieel gebaseerd op de 'UCLA Loneliness Scale-Revised', maar werd bewerkt door het Centrum voor Ontwikkelingspsychologie van de K.U.Leuven (Decaluwé, Goedseels, Hooge, Mertens & Vandoorne, 1999). De respondenten konden deze items beoordelen op basis van vijf antwoordmogelijkheden, gaande van 'helemaal niet akkoord' (1) tot 'helemaal akkoord' (5) met een tussencategorie 'tussen beide' (3).

$t=17.25, p<.001; t=14.17, p<.001$).

TABEL 1. GESLACHTS- EN LEEFTIJDVERSCHILLEN IN JEUGDDELINQUENTIE (MINIMUM, MAXIMUM, GEMIDDELTE SCORE, STANDAARDDEVIAATIE EN T-WAARDEN).

	Min.	Max.	Gem.	SD	t
Algemeen	0	21	1.99	3.07	
Jongen	0	21	2.74	3.58	
Meisje	0	18	1.25	2.25	17.25***
11-13 jaar	0	18	1.02	1.98	
14-17 jaar	0	21	2.30	3.25	14.17***

*** $p<.001$

Geslachtsverschillen in strain

De eerste kolom van tabel 2 toont geslachtsverschillen in het al dan niet meemaken van de bevraagde gebeurtenissen in het afgelopen jaar. Hieruit blijkt dat jongens (54.8%) significant meer problemen op school ervaren dan meisjes (48.5%) ($X=18.852, p<.001$). Bovendien blijken een ruime 3% méér meisjes te rapporteren een dierbaar persoon te hebben die in het afgelopen jaar ziek werd, een ongeval had of overleed. Ook dit verschil is significant – wel slechts op het .05 niveau ($X= 5.964, p<.05$). Dit laatste verschil is echter opmerkelijk, aangezien het een gebeurtenis betreft waar de jongeren zelf geen controle over hebben. Logischerwijze zou men dan ook een evenredige verdeling tussen jongens en meisjes verwachten. Dit verschil kan op twee manieren verklaard worden. Enerzijds bestaat de mogelijkheid dat jongens minder gemakkelijk aan een vragenlijst toevertrouwen dat ze deze gebeurtenissen meemaakten. Dit lijkt echter twijfelachtig, gezien veranderingen in de familie even vaak, en schoolproblemen zelfs vaker door jongens gerapporteerd worden. Bovendien lijkt het weinig waarschijnlijk dat specifiek rond de rapportage van ziekte, ongeval of overlijden van een dierbare problemen zouden bestaan: van alle strains werd deze over het algemeen immers het vaakst gerapporteerd door zowel jongens (60.9%) als meisjes (64.3%).

Een tweede mogelijkheid bestaat eruit dat meisjes meer mensen daadwerkelijk als een ‘dierbare’ beschouwen. Wellicht reageerden jongens enkel positief op deze vraag wanneer iemand uit hun zeer nabije omgeving iets dergelijks meemaakte, terwijl meisjes mogelijk ook verdere kennissen lieten meetellen. Deze redenering past bovendien in de eerder geformuleerde benadering die in GST centraal staat, nl. dat meisjes meer toegespitst zouden zijn op het ontwikkelen en onderhouden van intieme relaties met anderen. Wanneer men deze tweede redenering volgt, vormt de onderrapportering van deze strain door jongens geen bedreiging voor de delinquentie-analyses die verder uitgevoerd zullen worden. Immers, het gaat om de ervaring van strain en de emotionele impact die dit heeft op de respondent. Men kan ervan uitgaan dat respondenten die een overlijden niet rapporteren omdat ze deze persoon toch niet echt als een dierbare beschouwden – wat klaarblijkelijk vaker het geval was voor jongens – hier ook niet echt veel verdriet over hadden, en hier dienovereenkomstig minder strain door ervaren. Bovendien dient men in het achterhoofd te houden dat het geslachtsverschil in dit geval slechts significant was op het .05 niveau, wat – gezien de grootte van de steekproef ($N=4829$) – niet echt indrukwekkend is. Toch vormt deze vaststelling een duidelijke waarschuwing omtrent de interpretatie van de gegevens, men dient alert te zijn voor de mogelijke invloed van psychologische effecten.

TABEL 2. VERSCHILLEN TUSSEN JONGENS (J) EN MEISJES (M) IN HET AL DAN NIET MEEMAKEN VAN GEBEURTENISSEN EN DE EVALUATIE VAN MEEGEMAakte GEBEURTENISSEN (PERCENTAGES EN X).

	Meegemaakt (erg, neutraal of tof)			Meegemaakt, neutraal of tof			Meegemaakt, erg		
	%J	%M	X	%J	%M	X	%J	%M	X
Verlies	60.9	64.3	5.964*	11.2	7.7	17.265***	53.2	58.7	14.686***
School	54.8	48.5	18.852***	38.0	32.6	14.957***	30.0	24.5	18.238***
Familie	28.8	30.3	1.271 (n.s.)	20.9	20.5	.141 (n.s.)	14.8	17.5	6.280*

*p<.05; ***p<.001

De tweede kolom van tabel 2 geeft geslachtsverschillen weer in het positief of neutraal evalueren van gebeurtenissen uit het afgelopen jaar. Deze kolom laat zien dat jongens de negatieve zaken die hen overkomen eerder als neutraal evalueren dan meisjes. Dit is het geval voor ziekte, ongeval of overlijden van een dierbare persoon ($X=17.265$, $p<.001$) en problemen op school ($X=14.957$, $p<.001$). Echter, kolom 3 laat zien dat jongens hun problemen op school ook significant vaker als negatief evalueren ($X=18.238$, $p<.001$). De verschillen in evaluatie kunnen daarom wellicht toegeschreven worden aan de verschillen in het al dan niet meegemaakt hebben van deze problemen. Wanneer men de beide percentages vergelijkt, ziet men dat 5.4% meer jongens dan meisjes hun schoolproblemen als neutraal evalueerden, terwijl 5.5% meer jongens dan meisjes hun schoolproblemen negatief inschatten. Hieruit kan afgeleid worden dat schoolproblemen door de band genomen een gelijkaardig effect hebben op jongens en meisjes, maar dat jongens er vaker mee geconfronteerd worden. Voorts blijkt uit de derde kolom dat significant meer meisjes (58.7%) dan jongens (53.2%) ziekte, ongeval of verlies van een dierbare als erg beschouwen ($X=14.686$, $p<.001$). Ook geven iets meer meisjes (17.5%) dan jongens (14.8%) aan problemen in de familie als erg te beschouwen, maar dit verschil is slechts significant op het .05 niveau ($X=6.280$). In de eenzaamheidsvariabele, ten slotte, kunnen geen significante geslachtsverschillen geïdentificeerd worden ($t=-1.758$, $p>.05$), zo blijkt uit tabel 3.

TABEL 3. GESLACHTS- EN LEEFTIJDVERSCHILLEN IN EENZAAMHEID (MINIMUM, MAXIMUM, GEMIDDELDE SCORE, STANDAARDDEVIATIE EN T-SCORE).

	Min.	Max.	Gem.	SD	t
Algemeen	0	100	26.17	16.44	
Jongen	0	90.62	24.70	15.87	
Meisje	0	100	25.56	16.93	-1.758 (n.s.)
11-13 jaar	0	100	23.67	16.55	
14-17 jaar	0	100	25.83	16.24	4.069***

***p<.001

Leeftijdverschillen in strain

De eerste kolom van tabel 4 toont leeftijdverschillen in het al dan niet meemaken van de bevraagde gebeurtenissen in het afgelopen jaar. Hieruit blijkt dat adolescenten significant vaker geconfronteerd worden met schoolproblemen en veranderingen binnen het gezin dan pre-adolescenten (respectievelijk $X=8.816$, $p<.01$ en $X=6.830$, $p<.01$).

TABEL 4. VERSCHILLEN TUSSEN PRE-ADOLESCENTEN (11-13 JAAR) EN ADOLESCENTEN (14-17 JAAR) IN HET AL DAN NIET MEEMAKEN VAN GEBEURTENISSEN, EN DE EVALUATIE VAN MEEGEMAAKTE GEBEURTENISSEN (PERCENTAGES EN X).

	Meegemaakt (erg, neutraal of tof)			Meegemaakt, neutraal of tof			Meegemaakt, erg		
	% 11-13	% 14-17	X	% 11-13	% 14-17	X	% 11-13	% 14-17	X
Verlies	61.5	61.3	.022 (n.s.)	8.9	9.7	.692 (n.s.)	56.9	55.7	.597 (n.s.)
School	47.1	52.4	8.816**	33.4	35.5	1.624 (n.s.)	21.9	28.8	24.275***
Familie	26.4	30.3	6.830**	18.9	21.1	3.383 (n.s.)	14.6	16.5	2.719 (n.s.)

p<.01; *p<.001

Er bestaat geen leeftijdsverschil in het neutraal evalueren van de gebeurtenissen, zo laat kolom 2 zien. Kolom 3 toont dan weer dat adolescenten hun schoolproblemen ook significant vaker als negatief inschatten ($X = 24.275$, $p < .001$). Hoewel kolom 1 aantoonde dat adolescenten vaker met gezinsveranderingen geconfronteerd worden, laat kolom 3 bovendien zien dat adolescenten deze niet noodzakelijk als negatiever evalueren dan pre-adolescenten. Tot slot kan in tabel 3 worden vastgesteld dat adolescenten zich gemiddeld eenzamer voelen dan pre-adolescenten ($t = 4.069$, $p < .001$). Deze vaststelling strookt met de idee dat de adolescentie een periode zou zijn waarin men zich vaker geïsoleerd en/of uitgesloten voelt.

Het verband tussen strain en delinquentie

In tabel 5 worden de resultaten (ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten) getoond van de negatieve binomiaalregressies waarin de samenhang tussen jeugddelinquentie en leeftijd, geslacht en strain getoetst wordt. Analyse 1 in deze tabel laat zoals verwacht zien dat jongens meer delicten plegen dan meisjes ($B = .772$, $p < .001$), en dat adolescenten meer delicten plegen dan pre-adolescenten ($B = .817$, $p < .001$). Deze verschillen worden niet wegverklaard door toevoeging van strain variabelen, zo blijkt uit analyse 2. Hoewel familie strain ($B = .291$, $p < .001$), school strain ($B = .463$, $p < .001$) en verlies strain ($B = .166$, $p < .01$) alledrie significant gerelateerd zijn aan delinquentie, blijven de leeftijds- en geslachtseffecten sterk aanwezig (respectievelijk $B = .784$, $p < .001$ en $B = .758$, $p < .001$). Eenzaamheid blijkt niet gerelateerd te zijn aan algemene delinquentie ($B = -.046$, n.s.).

In de laatste analyse worden interactie effecten tussen strain en geslacht en strain en leeftijd getoetst. De interactie-effecten worden allemaal samen ingevoegd, waarna de niet-significante effecten één voor één verwijderd worden. Enkel de significante interacties worden in de uiteindelijke analyse weerhouden. Uit deze analyse blijkt dat een significant interactie-effect bestaat tussen jongen zijn en het meegemaakt hebben van een overlijden, ziekte of ongeval van een dierbaar persoon. Echter, dit effect strookt niet met wat vanuit de hypothesen verwacht werd. Integendeel: verlies strain blijkt een relatief sterk effect te hebben op het delinquent gedrag van meisjes ($B = .322$, $p < .001$) terwijl het effect op het delinquent gedrag van jongens minimaal is ($B = .051$).

TABEL 5. LEEFTIJD- EN GESLACHTSVERSCHILLEN IN DE RELATIE TUSSEN STRAIN EN ALGEMENE DELINQUENTIE (NEGATIEVE BINOMIAALREGRESSIE)

	Leeg	Analyse 1	Analyse 2	Analyse 3
Intercept	.687***	-.437***	-.696***	-.856***
Jongen [Ref. meisje]		.772***	.758***	.921***
14-17 jaar [Ref. 11-13 jaar]		.817***	.784***	.865***
Familie strain [Ref. geen familie strain]			.291***	.286***
School strain [Ref. geen school strain]			.463***	.675***
Verlies strain [Ref. geen verlies strain]			.166**	.322***
Eenzaamheid			-.046 (n.s.)	-.049 (n.s.)
Jongen * Verlies strain				-.271*
14-17* School strain				-.281*
QIC	7224.548	5849.211	5140.440	5127.552

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Voorts toont tabel 5 dat een significant interactie-effect bestaat tussen leeftijd en school strain. Ook hier blijken de resultaten niet te stroken met de vooropgestelde hypothesen: het effect van school strain op delinquent gedrag is sterker voor pre-adolescenten ($B = .675$, $p < .001$) dan voor adolescenten ($B = .394$).¹⁴ Tot slot laat tabel 5 nog zien dat de analyse met interactie-effecten de beste verklaringswaarde heeft in vergelijking met zowel de lege analyse als de analyses waarin enkel hoofdeffecten opgenomen werden ($QIC = 5127.552$).

DISCUSSIE

In deze studie werd op basis van secundaire data getoetst in welke mate Agnews General Strain Theory (GST) daadwerkelijk een algemeen inzetbare delinquentietheorie is. Hiertoe werd specifiek gekeken of de theorie ook opgaat voor het delinquent gedrag van Vlaamse jongeren en of ze geslachts- en leeftijdstendenties in delinquentie kan verklaren.

Hypothese 1: Delinquent gedrag van Vlaamse jongens en meisjes kan gelinkt worden aan strain.

Uit de analyses op de data van ‘Jongeren in Vlaanderen. Gemeten en Geteld’ bleek dat familie strain, school strain en verlies strain wel degelijk aan delinquent gedrag van Vlaamse jongens en meisjes gelinkt kan worden. Deze variabelen hadden niet alleen een significant effect op de algemene delinquentiemaat, maar zorgden ook voor een verbetering van de verklaringswaarde van het model. ‘Eenzaamheid’ daarentegen, bleek niet significant samen te hangen met delinquentie. Gezien sociale uitsluiting ook een verminderd contact met delinquente peers impliceert, kan deze laatste bevinding wellicht verklaard worden aan de hand van sociale leermechanismen. Agnew (2006a) stelt dat jongeren die in contact staan met delinquente leeftijdsgenoten ook sneller voor een delinquente coping strategie zullen opteren, aangezien hen deze coping stra-

14 Hoewel de interactie-effecten slechts significant zijn op het .05 niveau, kunnen deze toch als betekenisvol beschouwd worden. Het is immers niet evident om in een cross-sectionele databank tot significante interacties te komen (McClelland & Judd, 1993).

tegie gemodelleerd wordt. Jongeren die minder vrienden hebben, staan allicht ook minder in contact met *delinquente* vrienden. Doordat zij minder vaak aan delinquente coping strategieën blootgesteld worden, gaan zij bijgevolg eerder op een niet-delinquente wijze met hun gevoelens van eenzaamheid om.¹⁵

Hypothesen 2 en 3: Jongeren ervaren kwalitatief verschillende strain dan meisjes, adolescenten ervaren meer strain dan pre-adolescenten.

Eenvoudige kruistabellen op de data van 'Jongeren in Vlaanderen. Gemeten en Geteld' toonden over het algemeen aan dat meisjes vooral strain ervaren door ziekte, ongeval of overlijden van een dierbare persoon. Schoolproblemen worden door zowel jongens als meisjes negatief ervaren. Jongens worden hier echter vaker mee geconfronteerd, waardoor ze objectief gezien meer schoolstrain meemaken. Met betrekking tot familiale strain bleken geslachtsverschillen minimaal te zijn: iets meer meisjes dan jongens gaven aan familiale gebeurtenissen erg te vinden, maar het verschil was gering. In de eenzaamheidsvariabele, ten slotte, bleken geen significante verschillen te bestaan. Aangezien de gebruikte strain-variabelen in deze analyses beperkt zijn, kan de GST assumptie dat jongens meer 'agency' strain en meisjes meer interpersoonlijke strain zouden ervaren op basis van deze gegevens niet onomstotelijk bevestigd worden. Wel werd duidelijk dat jongens en meisjes alleszins verschillende soorten van strain rapporteren. Bovendien vertoont de 'verlies strain' variabele meer affiniteit met interpersoonlijke relaties, terwijl schoolstrain eerder aan het concept 'agency' gelinkt zou kunnen worden via associaties met prestatiedrang, autonomie en (een gebrek aan) vrijheid. In dat opzicht spreken de bevindingen uit de analyses de GST assumpties hoegenaamd niet tegen. Tot slot werd ook in eerder GST-onderzoek vastgesteld dat geslachtsverschillen in de ervaring van familiale strain het kleinst zijn (De Coster, 2005).

Met betrekking tot leeftijdsverschillen kon worden vastgesteld dat meer adolescenten in het afgelopen jaar één of meer van de bevraagde gebeurtenissen meemaakten dan pre-adolescenten, althans op het vlak van familie en school. Enerzijds worden adolescenten perceptiever voor prikkels uit de omgeving (cfr. Elkind, 1967) waardoor ze bijvoorbeeld, in tegenstelling tot kinderen of pre-adolescenten, het overmatig alcoholgebruik van hun ouders wel opmerken. Anderzijds hangt deze tendens wellicht samen met de objectieve veranderingen die gepaard gaan met het ouder worden. Zo ondernemen adolescenten meer activiteiten buiten het gezin, leren ze nieuwe mensen kennen, enz., waardoor ze kwetsbaarder worden voor strain. Ook de verhoogde rapportage van schoolproblemen kan hierin geplaatst worden: op school worden adolescenten met steeds complexere leerinhouden geconfronteerd, waardoor sommigen genoodzaakt worden zich te heroriënteren. Schoolproblemen worden door de adolescenten ook daadwerkelijk als negatiever gepercipieerd dan de pre-adolescenten. Familiale moei-

15 Gelijkaardige conclusies werden getrokken door Agnew & Brezina (1997) die nagingen in welke mate verstoorde relaties met leeftijdsgenoten gerelateerd zijn aan delinquentie in een vrouwelijke steekproef. Ze gingen er hierbij vanuit dat, aangezien meisjes sterk gericht zouden zijn op het relationele, deze strain daadwerkelijk tot een verhoging van vrouwelijk delinquent gedrag zou leiden. Geen significante effecten in deze zin konden echter geïdentificeerd worden, integendeel, de enige variabele die significant en positief aan delinquentie gerelateerd was, bleek 'positieve relaties met het andere geslacht' te zijn. Deze bevindingen werden door de onderzoekers verklaard aan de hand van een leerperspectief: meisjes die meer met jongens omgaan, zullen – gezien de hogere delinquente activiteit van jongens – vaker aan delinquente gedragspatronen blootstaan waardoor ze gemakkelijker voor een delinquente coping strategie zullen opteren.

lijkheden worden door beide leeftijdsgroepen als even erg gepercipieerd, maar adolescenten worden hier wel vaker mee geconfronteerd. Tot slot voelen adolescenten zich gemiddeld eenzamer dan pre-adolescenten. In overeenstemming met de beschouwingen uit GST (Agnew, 1997; 2003) kan bijgevolg geconcludeerd worden dat adolescenten meer strain ervaren dan pre-adolescenten.

Hypothesen 4 en 5: Het verband tussen geslacht en delinquentie en leeftijd en delinquentie wordt gemedieerd en gemodereerd door strain.

De negatieve binomiaalregressies op de algemene delinquentiemaat lieten zien dat het effect van leeftijd en geslacht nauwelijks afneemt wanneer strainvariabelen aan de analyse toegevoegd worden. In tegenstelling met wat vanuit GST verwacht werd, kunnen leeftijds- en geslachtsverschillen in delinquentie dus niet verklaard worden door verschillen in de ervaring van strain. Daarnaast werd ook de tweede door GST geopperde mogelijkheid nagegaan, nl. dat adolescenten en jongens gemakkelijker voor een delinquente coping strategie zouden opteren wanneer zij geconfronteerd worden met strain. Uit deze analyse bleek dat een significant interactie-effect bestaat tussen geslacht en verlies strain enerzijds, en leeftijd en school strain anderzijds. Echter, ook deze effecten bleken niet overeen te stemmen met wat vanuit GST verwacht werd. Zo bleek verlies strain veeleer samen te hangen met het delinquent gedrag van *meisjes* terwijl school strain sterker gerelateerd is aan het delinquent gedrag van *pre-adolescenten*.

Hoewel leeftijdsverschillen in het verband tussen strain en delinquentie nog niet eerder empirisch onderzocht werden, bestaat met betrekking tot geslachtsverschillen in reactiepatronen wél reeds heel wat empirisch materiaal. De resultaten hiervan stemmen echter niet overeen, waardoor het moeilijk is de bevindingen uit dit onderzoek ermee te vergelijken. Hoewel de resultaten uit dit onderzoek bijvoorbeeld in lijn liggen met het Koreaanse onderzoek van Morash & Moon (1997) staan ze haaks op de bevindingen van De Coster (2005), die net het omgekeerde vaststelde. Zoals eerder vermeld, kunnen verschillen in de operationalisering van het strainconcept hier een rol in spelen. In het bestaand onderzoek naar geslachtsverschillen wordt 'strain' gemeten als het meemaken van bepaalde gebeurtenissen, zonder erbij stil te staan dat deze gebeurtenissen een heel verschillende impact kunnen hebben op individuen. In dit onderzoek werd wel rekening gehouden met persoonlijke perceptie, enkel die gebeurtenissen die de respondenten als 'erg' ervaren, werden in rekening gebracht. Op deze manier werd getracht de subjectieve strain-ervaring, die volgens Agnew de sterkste samenhang vertoont met delinquentie, zo dicht mogelijk te benaderen. Verschillen in operationalisering vormen overigens een klassiek probleem in het toetsen van GST (Jensen, 1995). Dit probleem kan enkel overstegen worden door resultaten te repliceren, niet enkel in adolescenten-, maar ook in volwassenensteekproeven.

Anderzijds zouden deze contradicties aan verschillen in steekproefkenmerken toegeschreven kunnen worden. Hoewel in dit onderzoek zowel pre-adolescenten als adolescenten bevestigd werden, bevindt de meerderheid van de respondenten zich in de adolescentie. Dit is een periode waarin delinquent gedrag vooral bij jongens sterk toeneemt (Landsheer, Oud & Van Dijkum, 2008; Op de Beek & Cops, 2010), waardoor het bijna als een 'normaal' gedrag beschouwd kan worden (Goedseels, 2002). Hieruit kan afgeleid worden dat GST mogelijk eerder een verklaringsmodel biedt voor jeugddelin-

quentie dat buiten 'het normale' valt. Door Giordiano & Rockwell (2000:21-22), die de prevalentie van ernstige delinquentie onder meisjes bestudeerden, werd geopperd dat "because the serious female delinquent is a statistical rarity in the population, it might be that a greater push is required to begin some type of deviant career". Hoewel het in dit onderzoek eerder om lichte feiten gaat, en slechts op delinquent gedrag gedurende één jaar ingezoomd werd, kan deze redenering in het licht van de bevindingen ook voor het delinquent gedrag van meisjes in deze steekproef opgaan: delinquent gedrag is voor hen een zeldzamer fenomeen, er dient een extra 'push' aanwezig te zijn alvorens het tot stand komt.

Deze idee zou getoetst kunnen worden door ook andere mechanismen waarvan een sterke samenhang met jeugddelinquentie aangetoond werd, in rekening te brengen. Zoals in de inleiding werd aangehaald, integreerde Agnew (2006a) mechanismen van o.a. sociaal leren, sociale bindingen en routine activiteiten in zijn theorie. Hij stelt hierbij dat strain ondermeer als een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie beschouwd kan worden, omdat de ervaring van strain de band met ouders en/of het engagement op school kan verzwakken en jongeren kan motiveren om met delinquente vrienden op te trekken of ongestructureerde routines aan te vatten. In het licht van de resultaten van dit onderzoek kan dan ook gesteld worden dat de werking van deze mechanismen wellicht verschilt tussen jongens en meisjes. Mogelijk staan meer jongens automatisch aan deze mechanismen bloot (zie bijvoorbeeld Svensson, 2003), terwijl vooral meisjes die extra impuls - in de vorm van strain - nodig hebben om bijvoorbeeld delinquente vrienden op te zoeken, of in hun vrije tijd ongestructureerde routines te ontwikkelen. Door deze mechanismen in overweging te nemen, kan bijgevolg meer specifiek op zoek gegaan worden naar redenen *waarom* strain meer invloed heeft op delinquentie gepleegd door *meisjes*.

Beperkingen van het onderzoek & conclusie

De analyses die in dit artikel gepresenteerd werden, lijden onder een aantal beperkingen. Aangezien het een theorietoetsend onderzoek betreft, speelt de 'ouderdom' van de data hier niet echt een rol. Wel dienen enkele kanttekeningen gemaakt te worden bij de operationalisering van het strainconcept. Zo zou de link tussen een aantal van de gebeurtenissen en delinquent gedrag ook vanuit een ander theoretisch perspectief verklaard kunnen worden. 'Schoolproblemen' zouden bijvoorbeeld als een teken van een verminderde sociale binding opgevat kunnen worden. Jongeren die zich minder verbonden voelen met het schoolgebeuren zullen immers ook minder tijd investeren in hun schooltaken, waaruit dan weer schoolproblemen voortvloeien. Echter, niet alle bevroegde gebeurtenissen kunnen aan zulk een dubbele interpretatie onderworpen worden. Bovendien werd getracht de subjectieve strain ervaringen van de jongeren zo dicht mogelijk te benaderen door enkel die gebeurtenissen te selecteren die als 'erg' ervaren werden.

Ook de afwezigheid van het 'peers'-domein in de strainvariabelen kan als een belangrijk nadeel opgevat worden, aangezien leeftijdsgenoten vooral tijdens de adolescentie een belangrijke plaats in de leefwereld van de jongeren innemen (Scholte & Engels, 2004). Hoewel getracht werd dit gebrek op te vangen door een eenzaamheidsvariabele in de analyses op te nemen, blijkt uit de resultaten dat de toegevoegde waarde hiervan beperkt is. Ten slotte kan ook de beperkte leeftijdsgroep van de respondenten – de data

van de 18- tot 21- jarigen konden niet gebruikt worden, aangezien een groot deel van hen 'zittenblijvers' zijn - als een minpunt beschouwd worden. Het contrasteren van pre-adolescenten en adolescenten met jongeren die zich reeds dichterbij de volwassenheid bevinden, zou immers een sterke meerwaarde in dit onderzoek betekenen.

Niettemin konden enkele interessante vaststellingen gedaan worden met betrekking tot de mogelijkheden van GST in de verklaring van 'normale' Vlaamse jeugddelinquentie. Alle bevindingen wijzen erop dat deze theorie hier eerder *niet* geschikt voor is. Hoewel in overeenstemming met GST assumpties vastgesteld kon worden dat adolescenten over het algemeen meer strain ervaren dan pre-adolescenten, en dat jongens meer schoolstrain ervaren dan meisjes, biedt dit geen verklaring voor de delinquentiepiek in deze groepen. Het verband tussen strain en delinquentie blijkt net sterker te zijn bij jongeren die doorgaans *niet* geassocieerd worden met delinquent gedrag, nl. meisjes en pre-adolescenten. Hieruit kan men afleiden dat GST in Vlaanderen wellicht eerder een verklaringsmodel biedt voor jeugddelinquentie dat buiten 'het normale' valt.

Deze bevindingen tonen aan dat het algemene karakter van GST genuanceerd kan worden, wat pleit voor een verfijning van de theorie, waarbij de toepasbaarheid op specifieke subgroepen van ouders centraal staat. Anderzijds impliceren de positieve verbanden tussen strain en jeugddelinquentie dat, in de preventie van jeugddelinquentie, ook aandacht dient te gaan naar de negatieve stressoren waarmee jongeren in het dagelijkse leven geconfronteerd worden. Ook jongeren die ogenschijnlijk triviale gebeurtenissen meemaken, dienen nauw opgevolgd te worden, zodat zij indien nodig begeleid kunnen worden in het zinvol omgaan met hun problemen. In het bijzonder voor meisjes en pre-adolescenten is dit belangrijk, gezien vooral hun delinquent gedrag als een reactie op negatieve gebeurtenissen opgevat kan worden.

BIBLIOGRAFIE

- AGNEW, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30, (1), 47-84.
- AGNEW, R. (1997). Stability and Change in Crime over the Life Course: A Strain Theory Explanation. In: Thornberry, T.P. (ed.) (1997). *Developmental Theories of Crime and Delinquency* [pp. 101-132]. New Brunswick: Transaction Publishers.
- AGNEW, R. (2001). Building on the foundation of General Strain Theory: specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency [Elektronische versie]. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, (38), 4, 319-361.
- AGNEW, R. (2003). An Integrated Theory Of The Adolescent Peak in Offending [Elektronische versie]. *Youth Society*, 34, (3), 263-299.
- AGNEW, R. (2006a). *Pressured into crime. An Overview of General Strain Theory*. Los Angeles: Roxbury publishing company.
- AGNEW, R. (2006b). General Strain Theory. In: Cullen, F.T., Wright, J.P., Blevins, K.R. (eds.) (2006). *Taking Stock. The status of Criminological Theory* [pp. 101-123]. New Jersey (NB): Transaction Publishers.
- AGNEW, R., BREZINA, T. (1997). Relational problems with peers, gender, and delinquency [Elektronische versie]. *Youth and Society*, 29, (1), 84-111.
- AGNEW, R., MATTHEWS, S.K., BUCHER, J., WELCHER, A.N., KEYES, C. (2008). Socioeconomic Status, Economic Problems, and Delinquency. *Youth and Society*, 40, (2), 159-181.

- AGNEW, R., WHITE, H.R. (1992). An Empirical Test of General Strain Theory [Elektronische versie]. *Criminology*, 30, (4), 475-496.
- AGNEW, R., BREZINA, T., WRIGHT, J.P., CULLEN, F.T. (2002). Strain, personality traits, and delinquency: extending general strain theory [Elektronische versie]. *Criminology*, 40, (1), 43-72.
- ASELTINE, R.H. Jr., GORE, S., GORDON, J. (2000). Life Stress, Anger and Anxiety, and Delinquency: An Empirical Test of General Strain Theory [Elektronische versie]. *Journal of Health and Social Behavior*, 41, (3), 256-275.
- BAO, W., HAAS, A., PI, Y. (2004). Life Strain, Negative Emotions, and Delinquency: An Empirical Test of General Strain Theory in the People's Republic of China. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 48, (3), 281-297.
- BAO, W., HAAS, A., PI, Y. (2007). Life Strain, Coping, and Delinquency in the People's Republic of China: An Empirical Test of General Strain Theory from a Matching Perspective in Social Support [Elektronische versie]. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 51, (1), 9-24.
- BARON, S.W. (2004). General Strain, street youth and crime: a test of Agnew's revised theory [Elektronische versie]. *Criminology*, 42, (2), 457-483.
- BARON, S.W. (2006). Street youth, strain theory, and crime [Elektronische versie]. *Journal of Criminal Justice*, 34, (2), 209-223.
- BARON, S.W. (2007). Street youth, Gender, Financial strain, and Crime: Exploring Broidy and Agnew's Extension to General Strain Theory [Elektronische versie]. *Deviant Behavior*, 28, (3), 273-302.
- BEYTH-MAROM, R., AUSTIN, L., FISCHOFF, B., PALMGREN, C., JACOBS-QUADREL, M. (1993). Perceived Consequences of Risky Behaviors: Adults and Adolescents [Elektronische versie]. *Developmental Psychology*, 29, (3), 549-563.
- BREZINA, T. (1996). Adapting to strain: an examination of delinquent coping responses [Elektronische versie]. *Criminology*, 34, (1), 39-60.
- BREZINA, T. (2000). Delinquent Problem-Solving: An Interpretive Framework for Criminological Theory and Research. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 37, (3), 3-15.
- BRODY, L.R., HALL, J.A. (2008). Gender and emotion in context. In: LEWIS, M., HAVILAND-JONES, J.M., FELDMANN BARRETT, L. (eds.) (2008). *Handbook of emotions*. New York: Guilford Press.
- BROIDY, L. (2001). A test of General Strain Theory [Elektronische versie]. *Criminology*, 39, (1), 9-36.
- BROIDY, L., AGNEW, R. (1997). Gender and Crime: A General Strain Theory Perspective. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34, (3), 275-306.
- BURSENS, D. (2007). *Onder, op en over de schreef. Jongeren en delinquentie*. In: Vettenburg, N., Elchardus, M., Walgrave, L. (eds.) (2007). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 1*. Leuven: LannooCampus.
- BURTON, V.S., CULLEN, F.T., EVANS, T.D., DUNAWAY, R.G. (1994). Reconsidering Strain Theory: Operationalization, Rival Theories, and Adult Criminality. *Journal of Quantitative Criminology*, 10, (3), 213-239.
- CAPOWICH, G.E., MAZEROLLE, P., PIQUERO, A. (2001). General strain theory, situational anger, and social networks. An assessment of conditioning influences [Elektronische versie]. *Journal of Criminal Justice*, 29, (5), 445-461.
- CLOWARD, R.A., OHLIN, L.E. (1960). *Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs*. New York: Free Press.
- COHEN, A. (1955). *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*. New York: Free Press.

- DAIGLE, L.E., CULLEN, F.T., WRIGHT, J.P. (2007). Gender Differences in the Predictors of Juvenile Delinquency: Assessing the Generality-Specificity Debate. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 5, (3), 254-284.
- DECALUWÉ, L., GOEDSEELS, E., HOOGE, J., MERTENS, W., VANDOORNE, J. (1999). *Codeboek Vragenlijst jongeren 12-18 jaar. Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld*. Leuven: Hoger Instituut voor de Arbeid.
- DE COSTER, S. (2005). Depression and Law Violation: Gendered Responses to Gendered Stresses. *Sociological perspectives*, 48, (2), 155-187.
- DE WITTE, H., HOOGE, J. & WALGRAVE, L. (red.) (2000). *Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- DORELEIJERS, T., JANSSEN, L. (2004). Biologische ontwikkeling. In: de Wit, J., Slot, W., van Aken, M. (eds.) (2004). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* [pp.38-47]. Baarn:HBuitgevers.
- DORNFELD, M., KRUTTSCHNITT, C. (1992). Do the stereotypes fit? Mapping gender-specific outcomes and risk factors [Elektronische versie]. *Criminology*, 30, (3), 397-415.
- DURKHEIM, E., PATTYN B. (red.) (1993) [1912]. *De Zelfdoding*. (Tijdschrift voor Sociologie 14). Leuven/Amersfoort: Acco.
- DURKHEIM, E., VANDEKERCKHOVE, L. (red.) (1989) [1893]. *Over de Verdeling van de Arbeid*. (Tijdschrift voor Sociologie 10). Leuven/Amersfoort: Acco.
- EITLE, D. (2002). Exploring a source of deviance-producing strain for females: Perceived discrimination and general strain theory [Elektronische versie]. *Journal of Criminal Justice*, 30, (5), 429-442.
- ELKIND, D. (1967). Egocentrism in Adolescence [Elektronische versie]. *Child development*, 38, (4), 1025-1034.
- ELLWANGER, S. (2007). Strain, Attribution, and Traffic Delinquency Among Young Drivers. Measuring and Testing General Strain Theory in the Context of Driving. *Crime & Delinquency*, 53, (4), 523-551.
- FRANCIS, K.A. (2007). *Gender Differences in Delinquency and Health Risk Behaviors: A Test of General Strain Theory*. Onuitgegeven doctoraats thesis. University of Texas at Austin.
- FROGGIO, G., AGNEW, R. (2007). The relationship between crime and "objective" versus "subjective" strains [Elektronische versie]. *Journal of Criminal Justice*, 35, (1), 81-87.
- FROGGIO, G., ZAMARO, N., LORI, M. (2009). Exploring the Relationship between Strain and Some Neutralization Techniques [Elektronische versie]. *European Journal of Criminology*, 6, (1), 73-88.
- FURBY, L., BEYTH-MAROM, R. (1990). *Risk Taking in Adolescence: A Decision-Making Perspective*. New York: Carnegie Council on Adolescent Development.
- GIORDIANO, P.C., ROCKWELL, S.M. (2000). Differential Association Theory and Female Crime. In: Simpson, S.S. (ed.) (2000). *Of Crime & Criminality. The Use of Theory in Everyday Life* [pp.3-24]. Thousand Oaks (CA): Pine Forge Press.
- GOEDSEELS, E. (2002). Cijfers met betrekking tot jeugddelinquentie. In: Goris, P., Walgrave, L. (red.) (2002). *Van kattenkwaad en erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* [pp. 29-38]. Leuven/Apeldoorn: Garant.
- GOEDSEELS, E., VETTENBURG, N., WALGRAVE, L. (2000a). Delinquentie. In: DE WITTE, H., HOOGE, J., WALGRAVE, L. (red.) (2000). *Jongeren in Vlaanderen. Gemeten en Geteld* [pp.253-282]. Leuven: Universitaire Pers.
- GOEDSEELS, E., VETTENBURG, N., WALGRAVE, L. (2000b). Vrienden en vrije tijd. In: De Witte, H., Hooge, J., Walgrave, L. (red.) (2000) *Jongeren in Vlaanderen. Gemeten en Geteld* [pp. 149-183]. Leuven: Universitaire Pers.

- HAGAN, J., MCCARTHY, B. (1992). Streetlife and Delinquency [Elektronische versie]. *The British Journal of Sociology*, 43, (4), 533-561.
- HAY, C. (2003). Family strain, gender, and delinquency [Elektronische versie]. *Sociological Perspectives*, 46, (1), 107-135.
- HILBE, J.M. (2008). *Negative Binomial Regression*. New York: Cambridge University Press.
- HOFFMANN, J.P., CERBONE, F.G. (1999). Stressful Life Events and Delinquency Escalation in Early Adolescence. *Criminology*, 37, (2), 343-374.
- HOFFMANN, J.P., Su, S.S. (1997). The conditional effects of stress on delinquency and drug use: a strain theory assessment of sex differences. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34, (1), 46-78.
- HOOGE, J., DECALUWÉ, L., GOOSSENS, L. (2000). Identiteit en psychisch welbevinden. In: DE WITTE, H., HOOGE, J., WALGRAVE, L. (red.) (2000). *Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld* [pp. 35-57]. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- HOOGE, J., DE WITTE, H., MERTENS, W., WALGRAVE, L. (2000). Inleiding. In: DE WITTE, H., HOOGE, J., WALGRAVE, L. (red.) (2000). *Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld* [pp. 17-33]. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- JANG, S.J., JOHNSON, B.R. (2003). Strain, Negative Emotions, and Deviant Coping Among African Americans [Elektronische versie]. *Journal of Quantitative Criminology*, 19, (1), 79-106.
- JANG, S.J., JOHNSON, B.R. (2005). Gender, religiosity, and reactions to strain among African Americans [Elektronische versie]. *The Sociological Quarterly*, 46, (2), 323-357.
- JENSEN, G.F. (1995). Salvaging Structure through Strain: A Theoretical and Empirical Critique. In: ADLER, F., LAUFER, W.S. (eds.) (1995). *The Legacy of Anomie Theory* [pp. 139-158]. New Brunswick: Transaction Publishers.
- JOHNSON, M.C., KERCHER, G.A. (2007). ADHD, strain, and criminal behavior: a test of general strain theory [Elektronische versie]. *Deviant behavior*, 28, (2), 131-152.
- JUNGER-TAS, J., STEKETEE, M., MOLL, M. (2008). *Achtergronden van jeugddelinquentie en middeleengebruik*. Onuitgegeven onderzoeksrapport. Verwey-Jonker Instituut en Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht.
- KIM, J.K., CONGER, R.D., ELDER, G.H., LORENZ, F.O. (2003). Reciprocal Influences between Stressful Live Events and Adolescent Internalizing and Externalizing problems. *Child Development*, 74, (1), 127-143.
- LANDAU, S.F. (1998). Crime, Subjective Social Stress and Support Indicators, and Ethnic Origin: The Israeli Experience [Elektronische versie]. *Justice Quarterly*, 15, (2), 243-272.
- LANDSHEER, J.A., OUD, J.H.L., VAN DIJKUM, C. (2008). Male and female development of delinquency during adolescence and early adulthood: a differential autogressive model of delinquency using an overlapping cohort design [Elektronische versie]. *Adolescence*, 43, (169), 89-98.
- LEADBEATER, B.J., BLATT, S.J., QUINLAN, D.M. (1995). Gender-Linked Vulnerabilities to Depressive Symptoms, Stress, and Problem Behaviors in Adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 5, (1), 1-29.
- LEE, D.R., COHEN, J.W. (2008). Examining Strain in a School Context [Elektronische versie]. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 6, (2), 115-135.
- LOEBER, R., STOUTHAMER-LOEBER, M. (1998). Development of Juvenile Agression and Violence. Some Common Misconceptions and Controversies [Elektronische versie]. *American Psychologist*, 53, (2), 242-259.
- MAXWELL, S.R. (2001). A Focus on Familial Strain: Antisocial Behavior and Delinquency in Filipino Society [Elektronische versie]. *Sociological Inquiry*, 71, (3), 265-292.

- MAZEROLLE, P. (1998). Gender, general strain, and delinquency: an empirical examination [Elektronische versie]. *Justice Quarterly*, 15, (1), 65-92.
- MAZEROLLE, P., PIQUERO, A. (1998). Linking exposure to strain with anger: an investigation of deviant adaptations [Elektronische versie]. *Journal of Criminal Justice*, 26, (3), 195-211.
- McCLELLAND, G.H., JUDD, C.M. (1993). Statistical Difficulties of Detecting Interactions and Moderator Effects [Elektronische versie]. *Psychological Bulletin*, 114, (2), 376-390.
- MEADOWS, R.O. (2007). Evidence of Parallel Pathways: Gender Similarity in the Impact of Social Support on Adolescent Depression and Delinquency [Elektronische versie]. *Social Forces*, 85, (3), 1143-1167.
- MERTON, R.K. (1938). Social Structure and Anomie [Elektronische versie]. *American Sociological Review*, 3, (5), 672-82.
- MERTON, R.K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press.
- MILLER, J. (2000). Feminist Theories of Women's Crime. Robbery as a Case Study. In: SIMPSON, S.S. (ed.) (2000). *Of Crime & Criminality. The Use of Theory in Everyday Life* [pp.25-46]. Thousand Oaks [CA]: Pine Forge Press.
- MOFFITT, T.E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy [Elektronische versie]. *Psychological Review*, 100, (4), 674-701.
- MOFFITT, T.E. (1997) Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Offending: A Complementary Pair of Developmental Theories. In: THORNBERRY, T.P. (ed.) (1997). *Developmental Theories of Crime and Delinquency* [pp.11-54]. New Brunswick (USA): Transaction publishers.
- MOON, B., BLURTON, D., MCCLUSKEY, J.D. (2008). General Strain Theory and Delinquency. Focusing on the Influences of Key Strain Characteristics on Delinquency [Elektronische versie]. *Crime & Delinquency*, 54, (4), 582-614.
- MORASH, M., MOON, B. (2007). Gender Differences in the Effects of Strain on the Delinquency of South Korean Youth [Elektronische versie]. *Youth & Society*, 38, (3), 300-321.
- OLTHOF, T. (2004). Cognitieve ontwikkeling. In: DE WIT, J., SLOT, W., VAN AKEN, M. (eds.) (2004). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* [pp.48-62]. Baarn: HBUitgevers.
- OP DE BEECK, H., COPS, D. (2010). Jongeren en delinquentie. In: VETTENBURG, N., DEKLERCK, J., SIONGERS, J. (red.) (2010). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2* [pp. 283-310]. Leuven: Acco.
- OSGOOD, D.W., WILSON, J.K., O'MALLEY, P.M., BACHMAN, J.G., JOHNSTON, L.D. (1996). Routine activities and individual deviant behavior. *American Sociological Review*, 61, (4), 635-655.
- OSTROWSKY, M.K., MESSNER, S.F. (2005). Explaining crime for a young adult population: An application of general strain theory [Elektronische versie]. *Journal of Criminal Justice*, 3, (5), 463-476.
- PATERNOSTER, R., MAZEROLLE, P. (1994). General strain theory and delinquency: a replication and extension. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 31, (3), 235-263.
- PAUWELS, L. (2007). *Buurtinvloeden en jeugddelinquentie. Een toets van de Sociale Desorganisatietheorie*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- PIQUERO, N.L., SEALOCK, M.D. (2004). Gender and General Strain Theory: a Preliminary Test of Broidy and Agnew's Gender/GST Hypotheses [Elektronische versie]. *Justice Quarterly*, 21, (1), 125-158.
- REBELLON, C., PIQUERO, N.L., PIQUERO, A.R., THAXTON, S. (2009). Do Frustrated Economic Expectations and Objective Economic Inequity Promote Crime?: A Randomized Experiment Testing Agnew's General Strain Theory [Elektronische versie]. *European Journal of Criminology*, 6, (1), 47-71.

- RILEY, D. (1987). Time and Crime: The Link Between Teenager Lifestyle and Delinquency. *Journal of Quantitative Criminology*, 3, (4), 339-355.
- SCHOLTE, R., ENGELS, R. (2004). Psychosociale ontwikkeling: de invloeden van leeftijdsgenoten. In: DE WIT, J., SLOT, W., VAN AKEN, M. (eds.) (2004). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* [pp.94-109]. Baarn: HBUitgevers.
- SHARP, S.F., TERLING-WATT, T.L., ATKINS, L.A., GILLIAM, J.T., SANDERS, A. (2001). Purging behavior in a sample of college females: a research note on general strain theory and female deviance [Elektronische versie]. *Deviant Behavior*, 22, (2), 171-188.
- SIMON, R.W., NATH, L.E. (2004). Gender and Emotion in the United States: Do Men and Women Differ in Self-Reports of Feelings and Expressive Behavior? [Elektronische versie]. *American Journal of Sociology*, 109, (5), 1137-1176.
- SLOCUM, L.A., SIMPSON, S.S., SMITH, D.A. (2005). Strained lives and crime: examining intra-individual variation in strain and offending in a sample of incarcerated women [Elektronische versie]. *Criminology*, 43, (4), 1067-1110.
- SLOT, W. (2004). Externaliserende problemen. In: DE WIT, J., SLOT, W., VAN AKEN, M. (eds.) (2004). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* [pp.165-188]. Baarn: HBUitgevers.
- SPEAR, L.P. (2000). The adolescent brain and age-related behavioral manifestations [Elektronische versie]. *Neuroscience and biobehavioral reviews*, 24, (4), 417-463.
- STEINBERG, L. (2002). *Adolescence. 6th edition*. New York: McGraw-Hill.
- SVENSSON, R. (2003). Gender Differences in Adolescent Drug Use. The Impact of Parental Monitoring and Peer Deviance [Elektronische versie]. *Youth & Society*, 34, (3), 300-329.
- VAN HOUTTE, M., STEVENS, P.A.J. (2008). Sense of Futility: The Missing Link Between Track Position and Self-Reported School Misconduct [Elektronische versie]. *Youth & Society*, 40, (2), 245-264.
- VETTENBURG, N., WALGRAVE, L., VAN WELZENIS, I. (2002). Maatschappelijke kwetsbaarheid: een theorie over systematische delinquentie door jongeren. In: GORIS, P., WALGRAVE, L. (red.) (2002). *Van kattenkwaad en erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* [pp. 39-76]. Leuven: Garant.
- VYNCKIER, G., PAUWELS, L. (2010). Exploring the role of exposure to offending and deviant lifestyles in explaining offending, victimisation and the strength of the association between offending and victimisation. In: COOLS, M., DE RUYVER, B., EASTON, M., PAUWELS, L., PONSAERS, P., VANDE WALLE, G., VANDER BEKEN, T., VANDER LAENEN, F., VERMEULEN, G., VYNCKIER, G. (eds.) (2010). *Governance of Security Research Papers Series III, New Empirical Data, Theories and Analyses on Security, Societal Problems and Citizens' Perceptions*. Antwerpen: Maklu.
- WALLACE, L.H., PATCHIN, J.W., MAY, J.D. (2005). Reactions of Victimized Youth: Strain as an Explanation of School Delinquency [Elektronische versie]. *Western Criminology Review*, 6, (1), 104-116.
- WALSH, A. (2000). Behavior genetics and anomie/strain theory [Elektronische versie]. *Criminology*, 38, (4), 1075-1108.
- WEERMAN, F.M. (1998). *Het belang van bindingen. De bindingstheorie als verklaring van verschillen en veranderingen in delinquent gedrag*. Groningen: RuG, Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

APPENDIX

TABEL I. FACTORLADINGEN VAN GEBEURTENISSEN OP 'FAMILIE', 'SCHOOL', 'VERLIES' EN 'ANDERE'.

	Familie	School	Verlies	Andere
Hertrouwen of opnieuw samenwonen van vader en/of moeder	.752			
Werkloosheid van vader en/of moeder	.710			
Moeder werkt weer na een periode van huisvrouw zijn	.664			
Echtscheiding van vader en/of moeder	.650			
Overmatig alcoholgebruik van vader en/of moeder	.481			
Van school veranderd		.761		
Zittenblijven op school		.714		
Problemen met studieresultaten		.674		
Ziekte of ongeval van een dierbaar persoon			.797	
Overlijden van een dierbaar persoon			.750	
Verliefd geworden				.763
Andere				.550